

اخلاق، منش و رفتار مربی ورزشی با شاگردان

مقدمه

در دنیای ورزش، نقش مربی بسیار فراتر از آموزش تکنیک‌ها یا برنامه‌ریزی تمرینات است. مربی یک الگو، یک مرجع اخلاقی و یک همراه تأثیرگذار در مسیر رشد جسمی، ذهنی و اجتماعی ورزشکار محسوب می‌شود. رفتار، منش و اصول اخلاقی مربی می‌تواند موجب پرورش استعداد، اعتماد به نفس و شخصیت شاگرد شود یا بالعکس، منجر به تضعیف روانی، سوءاستفاده یا ترک ورزش توسط شاگرد گردد.

بررسی‌ها در حوزه روان‌شناسی ورزشی نشان می‌دهد که رابطه مربی-شاگرد یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های موفقیت بلندمدت ورزشی و شخصی ورزشکاران است. (Boxill & Simon, 2013) از همین رو لازم است مربیان چارچوب‌های رفتاری و اخلاقی دقیق و علمی را بشناسند و در عمل، به آن پایبند باشند.

(۱) مسئولیت‌های حرفه‌ای مربی در قبال شاگردان

الف. حفظ سلامت جسمی و روانی ورزشکار

مربی موظف است محیطی ایمن، سازنده و بدون تنش برای شاگرد فراهم کند. این مسئولیت شامل موارد زیر است:

- جلوگیری از فشار بیش از حد فیزیکی که ممکن است به آسیب دیدگی منجر شود.
- توجه به نشانه‌های فرسودگی، اضطراب، افسردگی یا استرس در ورزشکار.
- محافظت از شاگرد در برابر آزار جسمی یا روانی از سوی هم‌تیمی‌ها یا حتی مربیان دیگر.
- اطلاع‌رسانی دقیق به والدین (در مورد ورزشکاران نوجوان) درباره وضعیت تمرینات و سلامت روانی.

برخی مربیان در دستیابی به رکوردهای سریع، گاهی فشارهای بیش از حد به ورزشکاران خود وارد می‌کنند که با اصول سلامت در تضاد است. پژوهش‌ها در NCAA نشان داده که این نوع رفتار می‌تواند منجر به ترک ورزش، پرخاشگری یا اختلالات روانی شود.

ب. آموزش علمی و اصولی

مربی باید:

- دانش و مهارت خود را به روز نگه دارد (با مطالعه، شرکت در کارگاه‌ها، تحلیل عملکرد و مشورت با متخصصان).
- تمرینات را بر اساس اصول فیزیولوژی، روان‌شناسی یادگیری و تفاوت‌های فردی طراحی کند.
- اهداف مشخص، قابل سنجش و متناسب با توان شاگرد تعیین نماید.
- بازخورد دقیق و سازنده ارائه دهد و به جای تنبیه، با تقویت مثبت یادگیری را تقویت کند.

ج. الگوسازی اخلاقی

ورزشکاران به‌ویژه در سنین نوجوانی، رفتار مربی را الگو قرار می‌دهند. اگر مربی در موقعیت‌های فشار، پرخاشگری یا تحقیر کند، شاگرد نیز احتمالاً همین شیوه را در رقابت، زندگی یا حتی روابط شخصی اتخاذ خواهد کرد. الگوسازی اخلاقی شامل:

- صداقت در گفتار و عملکرد.
- پذیرش اشتباه و اصلاح آن.
- احترام به حریف، داور، والدین و سایر مربیان.
- اجتناب از تبعیض جنسیتی، نژادی یا اجتماعی.
- پایبندی به قوانین و عدم تشویق به تقلب (حتی در تمرین).

(۲) مرز حرفه‌ای در روابط میان مربی و ورزشکار

تماس فیزیکی و روابط شخصی

در بسیاری از رشته‌های ورزشی، گاهی تماس فیزیکی ناگزیر است (مثلاً در اصلاح وضعیت بدن در حین تمرین). اما چنین تماس‌هایی باید:

- کاملاً ضروری و حرفه‌ای باشد.
- با اطلاع قبلی، رضایت شاگرد و در حضور دیگران انجام گیرد.
- از تماس‌های غیرضروری، بیش‌ازحد یا احساسی اجتناب شود.

بغل کردن یا بوسیدن شاگرد، به‌ویژه جنس مخالف، خط قرمز محسوب می‌شود. حتی اگر نیت کاملاً دوستانه باشد، می‌تواند:

- مرز حرفه‌ای را بشکند.
- از سوی دیگران یا شاگرد، به‌عنوان آزار تلقی شود.
- منجر به سوءبرداشت، آسیب روانی یا بحران‌های اخلاقی شود.

طبق منشور اخلاقی British Athletics، مربی نباید هیچ‌گونه تماس فیزیکی خارج از ضرورت فنی یا شرایط اضطراری با ورزشکار برقرار کند، مگر با رضایت، شفافیت و در محیطی نظارت‌شده.

روابط عاشقانه یا جنسی با شاگرد

در بیشتر سازمان‌های ورزشی، چنین روابطی به‌طور جدی ممنوع است، حتی در صورت رضایت متقابل. دلیل این ممنوعیت:

- عدم توازن قدرت.
- احتمال سوگیری مربی در برخورد با سایر شاگردان.
- آسیب‌پذیری روانی شاگرد در صورت پایان رابطه.
- تهدید سلامت حرفه‌ای و قانونی مربی.

در بسیاری کشورها، اگر شاگرد زیر ۱۸ سال باشد، چنین رابطه‌ای غیرقانونی و جرم محسوب می‌شود. حتی در بزرگسالان، رابطه عاشقانه با شاگرد می‌تواند منجر به اخراج، سلب مجوز مربی‌گری و پیگرد حقوقی شود. (NCAA Policy, 2014)

۳) مقابله با درخواست‌های نابجای شاگرد

ورزشکاران، گاهی به دلایل هیجانی، وابستگی یا ناآگاهی ممکن است درخواست‌هایی از مربی داشته باشند که خارج از عرف حرفه‌ای است. نمونه‌ها:

- درخواست تماس خارج از ساعت تمرین (به‌جز موارد اورژانسی).
- جلسات خصوصی بی‌مورد در مکان‌های غیررسمی.
- ارسال پیام‌های احساسی یا شخصی.
- درخواست حضور در جمع‌های خانوادگی یا دوستانه.
- مطرح کردن موضوعات عاشقانه یا جنسی.

مربی موظف است:

- محترمانه، اما قاطعانه، این درخواست‌ها را رد کند.
- چارچوب‌های حرفه‌ای را به شاگرد یادآوری کند.
- در صورت تکرار، با والدین، روانشناس یا مسئول تیم در میان بگذارد.

پذیرفتن چنین درخواست‌هایی، حتی از سر محبت یا دلسوزی، ممکن است آسیب‌های جدی برای هر دو طرف در پی داشته باشد.

۴) چارچوب‌های اخلاقی و قوانین حرفه‌ای

کدهای اخلاقی بین‌المللی

سازمان‌هایی مانند:

- **British Athletics**
- **International Council for Coaching Excellence (ICCE)**
- **American Psychological Association (APA)**

کدهایی برای رفتار مربیان تدوین کرده‌اند که شامل موارد زیر است:

- احترام به استقلال ورزشکار.
- پایبندی به عدالت، انصاف و صداقت.
- حفظ محرمانگی اطلاعات شخصی ورزشکار.
- اجتناب از هرگونه تبعیض یا تحقیر.
- رفتار حمایتی، ایمن و رشد دهنده.

مسئولیت‌های قانونی

مربی به‌طور قانونی نیز موظف است:

- از شاگرد در برابر آزار (جنسی، روانی، جسمی) محافظت کند.
- رفتار یا گزارشی را که ممکن است مصداق سوءرفتار باشد، پیگیری یا اطلاع دهد.
- آموزش‌های لازم در زمینه اخلاق، کمک‌های اولیه و حمایت روانی را بگذراند.

قصور در این موارد ممکن است به پیگرد قضایی، سلب مجوز یا اخراج از سازمان منجر شود. (Sciendo, 2016)

(۵) پیامدهای بی‌اخلاقی مربیان

وقتی مرز اخلاقی و حرفه‌ای توسط مربی نقض می‌شود، پیامدهایی جدی ممکن است رخ دهد:

- برای ورزشکار: بی‌اعتمادی، اضطراب، آسیب روانی، افسردگی، ترک ورزش.
- برای تیم یا باشگاه: بحران‌های رسانه‌ای، شکایت حقوقی، از دست رفتن حمایت مالی.
- برای مربی: اخراج، ممنوعیت حرفه‌ای، پیگرد قضایی، تخریب وجهه اجتماعی.
- برای جامعه ورزش: کاهش اعتماد عمومی، هراس خانواده‌ها از حضور فرزندان در ورزش.

مثلاً در پرونده «لری نصر» پزشک تیم ژیمناستیک آمریکا، سوءاستفاده‌های جنسی سیستماتیک، باعث فروپاشی ساختار تیم و پیگرد سنگین حقوقی شد.

نتیجه‌گیری

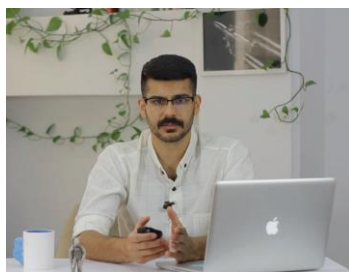
مربی حرفه‌ای، فقط یک برنامه‌ریز تمرین نیست؛ او معلم، مشاور، الگو و حافظ مرزهای تربیتی است. برای ایفای این نقش پیچیده، مربی باید:

- دانش تخصصی و اخلاقی را هم‌زمان توسعه دهد.
- رفتار خود را در هر لحظه بررسی کند.
- روابط را در چارچوب امن، محترمانه و هدفمند حفظ کند.
- از تماس‌ها یا رابطه‌های غیرضروری پرهیز کند.
- به درخواست‌های نابجا «نه» بگوید و محترمانه پاسخ دهد.
- قوانین و منشورهای اخلاقی را رعایت کرده و آموزش ببیند.

پایبندی به اصول اخلاقی در مربی‌گری، نه تنها عامل پیشرفت ورزشکار، بلکه تضمین‌کننده سلامت، اعتبار و اثربخشی بلندمدت حرفه مربی‌گری است.

معرفی گردآورنده

رضا صفی خانی کارشناس علوم ورزشی و کارشناس ارشد آسیب‌شناسی و حرکات اصلاحی، مربی رسمی صعودهای ورزشی و سازنده کانال ورزشی گایتون هال در پلتفرم‌های یوتیوب و کست‌باکس.

<https://www.youtube.com/@Guytonhall>

<https://castbox.fm/vc/5686111>

<https://t.me/guytonhallchannel>

@Reza_safikhanii

منابع

1. Boxill, J. & Simon, R. L. (2013). The Ethics of Coaching Sports: Moral, Social, and Legal Issues journals.ku.edu
2. Women's Sports Foundation. (۲۰۱۱). Sexual Harassment and Relationships Between Coaches and Athletes guhoyas.com+4womenssportsfoundation.org+4en.wikipedia.org+4
3. British Athletics. (2020). Code of Conduct for Coaches britishathletics.org.uk
4. NCAA. (۲۰۱۴). Policy on Sexual, Romantic or Dating Relationships guhoyas.com+1insidehighered.com+1
5. Rawle, E. (۲۰۲۴). Are Romantic Relationships between Coaches and Athletes Unethical? genderjusticeproject.org
6. APA. (۲۰۱۱). Relationship Between Ethical and Abusive Coaching Behaviors... apa.org
7. Sport Sciences and Health Research (2022). Coaching style and athletes' ethics sshr.ut.ac.ir
8. Ann Craft Trust. (۲۰۲۱). Adult Coach-Athlete Relationships... womenssportsfoundation.org+2anncrafttrust.org+2sportsmanagementresources.com+2
9. Ethical Leadership in Coaching (2025). Coaching Ethics: Leadership & Athlete Well-being diva-portal.org+15us-schools.net+15journals.ku.edu+15
10. Sciendo (۲۰۱۶). Legal Duties and Legal Liabilities of Coaches toward Athletes wrestlelikeagirl.org+8sciendo.com+8genderjusticeproject.org+8
11. Oiselle Blog (۲۰۱۹). 10 Warning Signs in the Athlete-Coach Relationship britishathletics.org.uk+7oiselle.com+7sciencedirect.com+7